

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗУВАННЯ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

© Вороніна Р.М., 2009

Досліджено теоретико-методологічні засади організування фінансового моніторингу загалом та первинного фінансового моніторингу зокрема. Розглянуто суб'єктів первинного фінансового моніторингу в Україні та подано їх законодавче визначення. Оцінено ефективності структури національної системи боротьби з відмиванням “брудних” грошей в Україні.

Theoretic and methodologic aspects of financial monitoring system and initial financial monitoring are researched. Subjects of initial financial monitoring in Ukraine are examined in the article and its legislative definition is provided. The effectiveness of national anti-money laundering system structure in Ukraine is analysed.

Постановка проблеми

Активний розвиток світової фінансової системи, постійне удосконалення та поява нових технологій, глобалізація дає змогу все швидше здійснювати фінансові операції. У зв'язку з цим загроза відмивання грошей набула глобальних масштабів. Саме тому в розвинених країнах боротьба з легалізацією злочинних доходів виділена в окремий напрямок діяльності у межах загальної концепції заходів з протидії міжнародній організованій злочинності.

За оцінками фахівців, щороку у світі через легальні фінансові інститути перекачується в легальний сектор від 500 млрд. до 1,5 трлн. “брудних” доларів. [15, с. 4]

Прагнення України протидіяти відмиванню “брудних” коштів є позитивним кроком на шляху демократичного розвитку, впровадження ринкових механізмів.

Ефективність проведення фінансового моніторингу напряму залежить від знання всіма учасниками фінансових процесів загальних засад боротьби з відмиванням коштів і відповідного законодавства, обізнаності з типовими схемами відмивання та методами їх виявлення та протидії.

Методологічні та практичні питання, пов'язані з визначенням ступеня “брудності” грошей, є доволі складними. Важко відслідкувати момент “забруднення” коштів, їх рух, встановити факти легалізації. “Брудні” капітали в режимі відмивання дуже рухливі, а їх пересування – здебільшого транскордонне. Тому надзвичайно важливим є формування національної системи фінансового моніторингу та відповідність її міжнародним вимогам. Водночас фінансовий моніторинг не повинен перешкоджати нормальному функціонуванню фінансової системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Тему фінансового моніторингу досліджують переважно практики в цій сфері. У більшості випадків наукові публікації зводяться до аналізу тіньової економіки [14] та виділення проблеми відмивання коштів у цьому аспекті або розглядаються питання легалізації “злочинних” доходів злочинними угрупованнями та боротьбою державних структур з цим негативним явищем і кримінально-правові аспекти явища [15, 16]. Дослідженням же первинного фінансового моніторингу займаються дуже мало, особливо його теоретичним та методологічним підґрунтям, хоча це є основою протидії та боротьби з легалізацією злочинних доходів.

Формулювання цілей статті

Цілями цієї статті є викладення теоретичної бази формування фінансового моніторингу, а саме первинного фінансового моніторингу. Для цього необхідно проаналізувати законодавчу базу, на основі якої побудована вся національна система боротьби з відмиванням “брудних” грошей, а

також тих законодавчих актів, що стосуються первинного фінансового моніторингу. Також у цій статті автор хотів подати методологічні засади організування первинного фінансового моніторингу в Україні та зобразити процес його функціонування. Для ефективної побудови національної системи боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, необхідно закласти міцну базу, на якій ця система будуватиметься, і такою базою якраз є теоретико-методологічні засади.

Виклад основного матеріалу

Національна система протидії та боротьби з легалізацією доходів, одержаних злочинним шляхом і фінансуванням тероризму, охоплює фактично всі види організацій, що надають фінансові послуги та деякі категорії нефінансових професій. Система передбачає тісну взаємодію фінансових організацій, представників нефінансових професій та відповідних міністерств та відомств. Кожна з цих установ відіграє специфічну, визначену законодавством роль в національній системі фінансового моніторингу.

Виявлення та супроводжування підозрілих операцій з ознаками легалізації злочинних коштів та фінансування тероризму має здійснюватися безпосередньо фінансовими організаціями та представниками нефінансових професій, органи регулювання та нагляду контролюють діяльність фінансових посередників і представників нефінансових професій. Аналіз інформації, отриманої від фінансових посередників, узагальнення та передачу її у разі підтвердження підозри до правоохоронних органів здійснює Держфінмоніторинг України. Роль правоохоронних органів полягає у виявленні, розкритті та розслідуванні кримінальних справ, порушених за ознаками злочину з легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом і фінансування тероризму та доведення справ до суду.

Засади функціонування української системи фінансового моніторингу викладені у статті 4 розділу II Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”. Згідно з цією статтею українська система є дворівневою та складається з первинного фінансового моніторингу та державного фінансового моніторингу. Учасниками системи є суб’єкти первинного фінансового моніторингу, зокрема банки, інші фінансові установи та установи, що надають окремі фінансові послуги, казино, юридичні особи, які проводять лотереї; суб’єкти державного фінансового моніторингу – Державний комітет фінансового моніторингу України, Національний банк України, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України. Також слід підкреслити роль правоохоронних органів у боротьбі з легалізацією “брудних” коштів.

Протидія легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, містить такі етапи:

- ідентифікація клієнтів;
- виявлення фінансових операцій, що можуть стосуватись легалізації злочинних коштів та фінансування тероризму, і подання інформації про такі операції та їх учасників до Держфінмоніторингу України – головне завдання суб’єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ);
- збирання, обробка та аналіз інформації про такі операції; подання узагальнених матеріалів про виявлені можливі схеми відмивання до правоохоронних органів – головне завдання Державного комітету фінансового моніторингу;
- здійснення дослідчої перевірки та досудового слідства за справами з відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму – головне завдання правоохоронних органів;
- здійснення контролю та забезпечення методичної підтримки СПФМ – головні завдання суб’єктів державного фінансового моніторингу (органів регулювання та нагляду або державних регуляторів).

З метою правової регламентації та механізму реалізації прав та обов’язків суб’єктів первинного фінансового моніторингу та для розвитку Закону України № 249-IV “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”, Уряд України, Держфінмоніторинг України та інші державні регулятори прийняли низку нормативних актів.

Українське національне законодавство у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, та боротьби із фінансуванням тероризму достатньо нове. Адже Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом”, згідно з яким побудована система фінансового моніторингу в Україні, було прийнято парламентом України тільки наприкінці 2002 року, а набув чинності цей Закон лише через півроку. Саме прийняття зазначеного Закону було відправною подією, яка створила умови для розроблення підзаконної бази у цій сфері.

Незважаючи на свою відносну “новизну”, законодавство України у сфері запобігання відмиванню “брудних” грошей та фінансуванню тероризму схильне до так званого “старіння”, коли певні норми перестають діяти або діють іншим чином, ніж це передбачалось під час їх створення. Так, методи і способи відмивання грошей та фінансування тероризму змінюються відповідно до розвитку контрзаходів. Рік від року стають все складнішими способи вчинення зазначених дій. Ці фактори, що поєднуються з досвідом, набутим в інших країнах і на територіях, серед яких є і такі, що не співпрацюють у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, зумовлюють необхідність постійного оновлення нормативно-правової бази, яка є основою для боротьби із зазначеними вище негативними явищами.

Законодавство у сфері боротьби із відмиванням “брудних” доходів та фінансуванням тероризму достатньо специфічне за своєю суттю. Це обумовлено насамперед тим, що як відмивання “брудних” доходів, так і тероризм, основою якого є фінансування цієї діяльності, мають транснаціональний характер, оскільки створюють загрозу не тільки національній безпеці кожної конкретно взятої країни, але й створюють новий виклик і загрозу міжнародній безпеці.

Що стосується таких викликів та загроз міжнародній безпеці, як відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, слід зазначити, що в останні роки співробітництво у зазначеній сфері розвивалось не лише в організаціях із широкою компетенцією, але й через спеціальні органи, створені для боротьби з цими явищами, головним з яких є Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF), створена у червні 1989 року. Саме стандарти та рекомендації FATF стали основою для вдосконалення національного законодавства багатьох країн. У межах FATF зосереджене сьогодні міжнародне співробітництво у сфері боротьби із відмиванням “брудних” грошей та фінансуванням тероризму. Вдосконалення законодавства у зазначеній вище сфері – достатньо складний процес не тільки для України, але й для інших країн світу. Адже сьогодні ця діяльність може здійснюватись винятково у напрямі посилення заходів протидії відмиванню грошей і фінансуванню тероризму.

Так, під час Берлінського засідання у червні 2003 року FATF було затверджено нові стандарти боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, якими охоплюються усі заходи, яких необхідно вживати у межах системи кримінальної юстиції і регулятивної системи, а також превентивні заходи для фінансових установ та деяких інших підприємств і сфер діяльності, а також у сфері міжнародного співробітництва.

Якщо до посилення заходів щодо боротьби із фінансуванням тероризму суспільство і його представники ставляться із розумінням, адже проблема тероризму стала особливо актуальною після 11 вересня 2001 року, то посилення заходів протидії відмиванню “брудних” доходів, безумовно, призводить до виникнення непорозумінь у певних колах суспільства, представники яких неповні уявляють небезпеку цього явища.

Починаючи з 2002 року, в Україні створюється система фінансового моніторингу. Згідно з Законом “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” (далі – базового Закону), система фінансового моніторингу є дворівневою. Виявлення та супроводжування підозрілих операцій з ознаками легалізації та фінансування тероризму має здійснюватися безпосередньо надавачами фінансових послуг та представниками нефінансових професій (первинний фінансовий моніторинг).

В Україні до суб’єктів первинного фінансового моніторингу належать:

§ банки, страхові та інші фінансові установи;

§ платіжні організації, члени платіжних систем, еквайрингові та клірингові установи;

- § товарні, фондові та інші біржі;
- § професійні учасники ринку цінних паперів;
- § інститути спільного інвестування;
- § гральні заклади, ломбарди, юридичні особи, які проводять будь-які лотереї;
- § підприємства, організації, які здійснюють управління інвестиційними фондами чи недержавними пенсійними фондами;
- § підприємства і об'єднання зв'язку, інші некредитні організації, які здійснюють переказ грошових коштів;
- § інші юридичні особи, які відповідно до законодавства здійснюють фінансові операції [1, ст. 4]

Багато країн ЄС розширило зобов'язання фінансового моніторингу на нефінансові організації: нотаріусів, бухгалтерів, аудиторів, ювелірів, продавців антикваріату, торгівців монетами і марками, професійних консультантів, осіб, що займаються здійсненням або контролем капіталу. В Україні, зважаючи на міжнародні вимоги, теж подано до Верховної Ради законопроект, в якому, окрім іншого, теж розширено перелік суб'єктів первинного фінансового моніторингу.

Коротку характеристику кожної з категорій суб'єктів первинного фінансового моніторингу наведено нижче.

Законом “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” встановлені такі визначення понять:

- фінансова установа – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг та яка внесена до відповідного реєстру у порядку, встановленому законом. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг;
- учасники ринків фінансових послуг – юридичні особи та фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, які відповідно до закону мають право здійснювати діяльність з надання фінансових послуг на території України, та споживачі таких послуг.

Фінансовими вважаються такі послуги:

- випуск платіжних документів, платіжних карток, дорожніх чеків та/або їх обслуговування, кліринг, інші форми забезпечення розрахунків;
- довірче управління фінансовими активами;
- діяльність з обміну валют;
- залучення фінансових активів із зобов'язанням щодо подальшого їх повернення;
- фінансовий лізинг;
- надання коштів у позику, зокрема і на умовах фінансового кредиту;
- надання гарантій та поручительств;
- переказ грошей;
- послуги у сфері страхування та накопичувального пенсійного забезпечення;
- торгівля цінними паперами;
- факторинг;
- інші операції, які відповідають критеріям, визначеним у пункті 5 частини першої статті Закону “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”.

Особа набуває статусу фінансової установи після внесення про неї запису до відповідного державного реєстру фінансових установ. У разі, якщо відповідно до закону надання певних фінансових послуг потребує ліцензування, фінансова установа має право на здійснення таких послуг лише після отримання відповідних ліцензій [3, ст. 1, 4].

Законом “Про банки і банківську діяльність” визначено, що банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення

зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [2, ст. 2].

Нормативно-правовими актами України не визначено поняття “страхова установа”, проте Законом “Про страхування” встановлено, що слова “страховик”, “страхова компанія”, “страхова організація” та похідні від них дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності. Страхова діяльність в Україні здійснюється виключно страховиками – резидентами України. Водночас страхова діяльність в Україні може провадитися за участю страхових посередників. Страховими посередниками можуть бути страхові або перестрахові брокери, страхові агенти [4, ст. 2].

Ломбард – фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам готівкою чи у безготівковій формі за рахунок власних або залучених коштів, крім депозитів, під заставу майна та майнових прав на визначений строк і під відсоток, а також надання супутніх ломбардних послуг.

Законом “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” встановлено, що еквайринговою установою (еквайром) є юридична особа, яка здійснює еквайринг.

Під еквайрингом розуміється діяльність щодо технологічного, інформаційного обслуговування торговців та виконання розрахунків з ними за операції, які здійснені із застосуванням спеціальних платіжних засобів.

Клірингова установа – це юридична особа, що за результатами проведеного нею клірингу формує клірингові вимоги та надає інформаційні послуги.

Під клірингом розуміється механізм, що включає збирання, сортування, реконсиляцію та проведення взаємозаліку зустрічних вимог учасників платіжної системи, а також обчислення за кожним із них сумарного сальдо за визначений період часу між загальними обсягами вимог та зобов’язань.

Платіжна організація – це юридична особа, яка є власником або одержала право на використання товарного та інших знаків, що ідентифікують належність платіжних карток та інших платіжних інструментів до платіжної системи, і яка визначає правила роботи платіжної системи, а також виконує інші функції щодо забезпечення діяльності платіжної системи та несе відповідальність відповідно до закону та договору.

Внутрішньодержавна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація є резидентом та яка здійснює свою діяльність і забезпечує проведення переказу коштів виключно в межах України. В Україні можуть створюватися внутрішньодержавні банківські та небанківські платіжні системи.

Міжнародна платіжна система – платіжна система, в якій платіжна організація може бути як резидентом, так і нерезидентом і яка здійснює свою діяльність на території двох і більше країн та забезпечує проведення переказу коштів у межах цієї платіжної системи, у тому числі з однієї країни в іншу [10, ст. 1].

Товарні біржі – організації, що об’єднують юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, і має за мету надання послуг в укладенні біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій на товари, вивчення, упорядкування і полегшення товарообігу і пов’язаних з ним торговельних операцій [11, ст. 1].

Фондові біржі – організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами.

Біржа валютна – підприємство, в якому здійснюються операції купівлі-продажу іноземної валюти і формуються курси валют (валютні котирування) на основі фактичного співвідношення попиту та пропозиції.

Професійними учасниками фондового ринку є юридичні особи, які на підставі ліцензії, виданої Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, провадять на фондовому ринку професійну діяльність, види якої визначені законами України.

Професійна діяльність на фондовому ринку – це діяльність юридичних осіб з надання фінансових та інших послуг у сфері розміщення та обігу цінних паперів, обліку прав за цінними

паперами, управління активами інституційних інвесторів, що відповідає вимогам, установленим до такої діяльності цим Законом та законодавством.

На фондовому ринку здійснюються такі види професійної діяльності:

- діяльність з торгівлі цінними паперами;
- діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
- депозитарна діяльність;
- діяльність з організації торгівлі на фондовому ринку.
- Професійна діяльність з торгівлі цінними паперами включає:
- брокерську діяльність;
- дилерську діяльність;
- андеррайтинг;
- діяльність з управління цінними паперами.

Інститут спільного інвестування (далі – ІСІ) – корпоративний інвестиційний фонд або пайовий інвестиційний фонд, який провадить діяльність, пов’язану з об’єднанням (залученням) грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість.

Компанія з управління активами – господарське товариство, яке здійснює професійну діяльність з управління активами ІСІ на підставі ліцензії, що видається Комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Корпоративний інвестиційний фонд – це ІСІ, який створюється у формі відкритого акціонерного товариства і провадить виключно діяльність із спільного інвестування.

Пайовий інвестиційний фонд – це активи, що належать інвесторам на праві спільної часткової власності, перебувають в управлінні компанії з управління активами та обліковуються нею окремо від результатів її господарської діяльності.

Управління активами ІСІ здійснює компанія з управління активами. Компанією з управління активами може бути юридична особа, що створюється відповідно до законодавства України.

Недержавний пенсійний фонд є юридичною особою, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному Законом порядку.

Підприємство поштового зв’язку – підприємство, яке надає послуги поштового зв’язку і є посередницькою ланкою у товаропровідному ланцюгу від суб’єкта господарювання до покупця (замовника) або одержувача товару.

До представників нефінансових професій належать:

гральний заклад – окреме приміщення або будівля з гральним залом (залами) для відвідувачів, у якому (яких) проводяться азартні ігри;

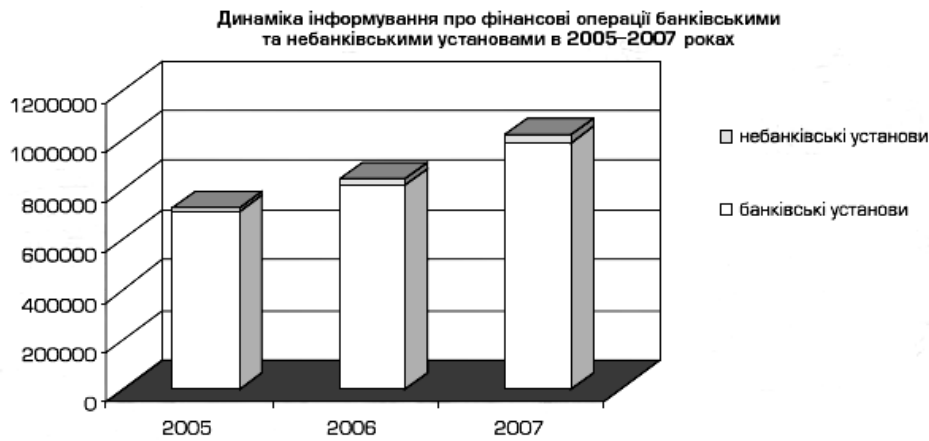
казино – гральний заклад з одним або кількома гральними залами, у якому (яких) проводяться циліндричні ігри, в тому числі рулетка, гра в карти, кості;

юридичні особи, які проводять будь-які лотереї – юридичні особи, які здійснюють випуск та проведення лотерей – господарську діяльність, що включає в себе прийняття сплати участі у лотереї, проведення розіграшів лотерей, виплату призів (виграшів) та інші господарські операції, що прямо або опосередковано забезпечують проведення лотерей.

Якщо розглянути динаміку надання інформації суб’єктами первинного фінансового моніторингу, то побачимо, що небанківські фінансові установи надсилають невелику частку інформації до Держфінмоніторингу України, причому найбільшу частку надсилають страхові компанії (див. рис. 1, 2).

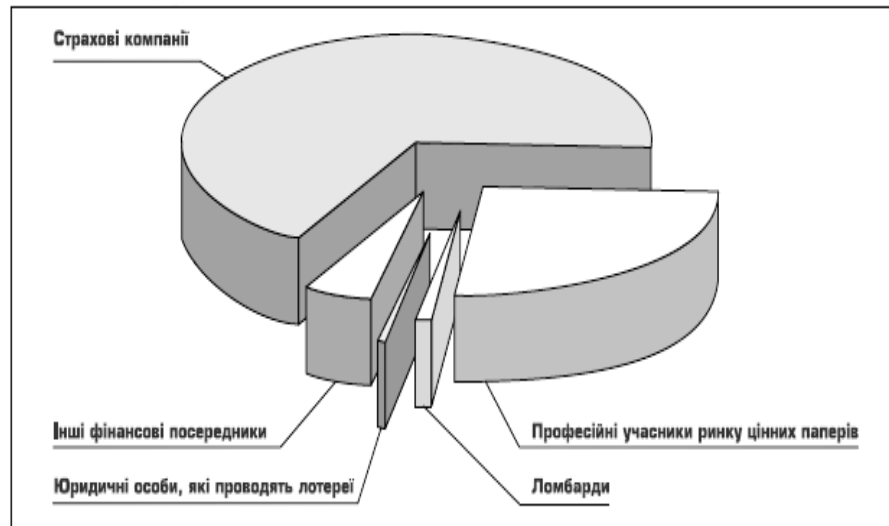
Першочерговими кроками в організації фінансового моніторингу є такі:

- § призначити працівника, відповідального за проведення фінансового моніторингу (на момент здійснення першої операції) у новоствореному суб’єкті первинного фінансового моніторингу чи його відокремленому підрозділі;

*Рис. 1. Динаміка інформування про фінансові операції банківськими та небанківськими установами у 2005–2007 рр.
Джерело: Сайт ДКФМ [18]*

Питома вага повідомлень за видами суб'єктів небанківського фінансового сектора, які отримані Держфінмоніторингом України у 2007 р.

*Рис. 2. Питома вага повідомлень за видами суб'єктів небанківського фінансового сектора, які отримані Держфінмоніторингом України у 2007 р.
Джерело: Сайт ДКФМ [18]*

- § протягом трьох робочих днів з моменту призначення відповідального працівника (або настання змін), надіслати повідомлення про призначення такого працівника (настання змін) за формою № 1-ФМ “Картка реєстрації суб'єкта первинного фінансового моніторингу (відокремленого підрозділу) та відповідальних осіб”;
- § встановити правила проведення фінансового моніторингу та програми його здійснення протягом трьох робочих днів з дати призначення відповідального працівника, але у будь-якому разі не пізніше моменту здійснення першої фінансової операції
- § виявляти фінансові операції, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом
- § ідентифікувати осіб, що здійснюють вищевказані фінансові операції;
- § реєструвати фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу;
- § надавати Державному комітету фінансового моніторингу інформацію про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу;

§ зберігати документи, які стосуються ідентифікації осіб, та всю документацію про здійснення фінансової операції (з ознаками обов'язкового чи внутрішнього фінансового моніторингу) протягом п'яти років після її проведення.

Ці кроки є обов'язковими для всіх суб'єктів первинного фінансового моніторингу і їх виконання забезпечує якісне функціонування системи фінансового моніторингу.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже, проаналізувавши теоретико-методологічні засади формування первинного фінансового моніторингу, можна зазначити, що національна система боротьби з відмиванням “брудних” грошей відповідає міжнародним стандартам і найкращим міжнародним прикладам, хоча багато заходів все ще необхідно впровадити для покращення її ефективності. Необхідно вдосконалити законодавство в частині розширення суб'єктів первинного фінансового моніторингу і, відповідно, механізми надання ними інформації до уповноважених органів. Крім того, необхідно збільшити частку інформації, що надають небанківські фінансові установи і покращити співпрацю і взаємодію з ними. Але надзвичайно важливим є збільшення обізнаності та професійної кваліфікації людей, які за специфікою своєї діяльності можуть бути використані у відмивання “брудних” грошей. Саме на початковому етапі вони можуть не допустити вливання злочинних доходів у фінансову систему країни.

1. Закон України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом” від 28.11.2002 № 249-IV. 2. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 № 2121- III. 3. Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 № 2664-III. (стаття 18) 4. Закон України “Про страхування” від 07.03.1996 № 85/96-ВР. 5. Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 № 3480-IV. 6. Закон України “Про кредитні спілки” від 20.12.2001 року N 2908-III. 7. Закон України “Про фінансовий лізинг” від 16.12.1997 № 723/97-ВР. 8. Закон України “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” від 10.12.1997 № 710/97-ВР. 9. Закон України “Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні” від 30.10.1996 № 448/96-ВР. 10. Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 05.04.2001 № 2346- III. 11. ВР України, Закон “Про товарну біржу” від 10.12.1991 № 1956-XII 12. Постанова КМУ від 26.04.2003 № 644 “Про затвердження Порядку реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу”. 13. Наказ Держфінмоніторингу від 24.04.2003 № 40 “Про затвердження Вимог до організації фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії запровадженню в легальний обіг доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму”. 14. Бекряшев А.К., Белозеров Й.П. Электронный учебник к инновационному учебному курсу “Теневая экономика и экономическая преступность”. 15. Гуржій С.Г., Копиленко О.Л., Янушевич Я.В. та ін. Борьба з відмиванням коштів: правовий, організаційний та практичний аспекти. – К.: Парлам. вид-во. 2005. – 216 с. 16. Протидія легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму: Навч. посібник / С.Г. Гуржій, С.М. Ключке, В.М. Кірсанов та ін.; Держфінмоніторингу України. – К.: Такі справи, 2008. – 560 с. 17. Леонов Д.А., Яровий С.М. Фінансовий моніторинг у небанківських фінансових установах: Навч. посібник. – К.: УІРФР, 2006. 18. www.sdfm.gov.ua – сайт Держфінмоніторингу України. 19. www.bank.gov.ua – сайт Національного банку України. 20. www.egmontgroup.org.ua – сайт Егмонтської групи. 21. www.fatf-gafi.org – сайт ФАТФ. 22. www.imolin.org – Міжнародна інформаційна система з питань протидії відмиванню грошей.